

Systemfel bakom bankskandalerna

Många är missnöjda med sin bank och de skandaler som då och då dyker upp i storbanker är egentligen inte så förvånande. Det finns inbyggda systemfel i börsnoterade banker. De har blivit för stora och anonyma och incitamenten att leverera ökande vinster till ägarna leder till ökade risker och tar fokus från bankernas funktion i samhället. Men det finns andra sätt att bedriva bankverksamhet.

Inte minst sedan senaste finanskrisen, där staten och skattebetalarna fick ta stora kostnader för att rädda det finansiella systemet, har storbanker fått kämpa med ett dåligt renommé. Nu kommer nya skandaler slag i slag. Alltifrån att man hjälpt företag att på ett tveklöst sätt undvika skatt, till att nu senast möjliggöra omfattande penningtvätt.

Det här rimmar illa med de viktiga samhällsuppgifter som en bank har. Bland annat att transformera passivt sparande till samhällsnyttiga investeringar i produktion av olika slag, erbjuda säker förvaring av kapital och driva en infrastruktur för smidiga betalningar.

Politikernas möjligheter till redskap och åtgärder för att begränsa riskerna kring dagens storbanker är ganska begränsade och framstår mest som behandling av symptom på mer grundläggande problem. Hittills har det varit stort fokus på ökade krav på kapitaltäckning i bankerna, vilket i sig är bra.

Men det är till stor del den anonyma aktiemarknadens avkastningskrav på börsnoterade banker som skapar ett mer strukturellt problem när det gäller bankverksamheter och deras samhällsuppgifter. I strävan att leverera avkastningen till aktieägarna finns hela tiden en inbyggd press att ta lite – bara lite – större risker, och att röra sig lite – bara lite – ut i gråzonerna där de stora intäkterna finns. Kanske inte alltid medvetet, utan mer som en följd av incitament som lagts på olika nivåer i hela verksamheten och som till slut gör att det hela kantrar.

Så frågan är egentligen om det är så optimalt att en bank som ska lösa viktiga samhällsuppgifter har en ägarstruktur som bygger på börsnoterade aktier. Det vill säga aktier som ägs av vem som helst, som jämförs med vilka andra aktier som helst, och som i princip kan byta händer flera gånger om dagen. Den ägarmodellen tenderar också att skapa allt större enheter, eftersom uppköp och fusioner ofta driver upp aktiekurserna. Bland annat därför har de största bankerna blivit så stora. Det här skapar en stor systemrisk där en enskild bank kan ha tillgångar som är större än hela landets bruttonationalprodukt.

Många bankkunder resignerar och tänker att det inte går att göra något åt allt detta och att alla banker fungerar på samma sätt. Men det finns andra sätt att driva och organisera en bankverksamhet, där kunderna har verkliga möjligheter att ställa krav på hur pengarna används.

Internationellt kan man exempelvis se på bankerna i Global Alliance for Banking on Values, som är transparenta och sätter sina långsiktiga samhällsuppgifter och ansvar

i förgrunden. Enligt en studie förra året hade dessa banker dessutom bättre och mer stabil avkastning än de största bankerna i världen sett över en tioårsperiod.

Det finns ett behov av en mer differentierad banksektor där alla banker inte är likadana. I Sverige har vi en lång tradition av föreningsbanker och äkta sparbanksbanker, det vill säga kund- eller medlemsägda finansiella verksamheter. Här finns fungerande alternativ till storbankerna. Bankerna är så viktiga för vårt samhälle att kunder och medborgare bör ges bättre möjlighet att bli involverade. På så sätt kan man knyta bankerna närmare till det samhälle de verkar inom.

Det bästa sättet att både åstadkomma detta och undvika nya bankskandaler är att bankerna blir mer transparenta med sin utlåning och att kunderna kan ställa krav på vad banken gör med deras pengar.

Annika Laurén
VD Ekobanken